

computer tools that were used in solving this problem is made. Students returned to the solution of identical problems after discussion and filled in the comparison table.

This study technology is used for the last three years. Its effectiveness was checked according to the Wilcoxon-Mann-Whitney test at the significance level of 0.05.

Key words: *dynamic mathematics software, computer tool, geometric transformation, technology, preparation of math teacher.*

УДК 378:37.011.3-051:811

О. О. Семенова

Криворізький педагогічний інститут
ДВНЗ «Криворізький національний університет»

СПІВВІДНОШЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОГО І КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДІВ У ВИЩІЙ ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ

Метою даної статті є визначення співвідношення кваліфікаційного і компетентісного підходів у вищій професійній освіті. У роботі використовувалися теоретичні, емпіричні та статистичні методи дослідження. Результати дослідження полягають в оцінці недоліків та переваг кваліфікаційного та компетентісного підходів. Практичним значенням дослідження є ретельний аналіз та визначення переваг компетентісного підходу над кваліфікаційним. Оскільки кваліфікаційний підхід не повністю відповідає сучасним вимогам, усунути його недоліки допоможе компетентісний підхід, який сформує в системі професійної освіти саме ті професійні компетенції, які необхідні для здійснення успішної професійної діяльності.

Ключові слова: *компетенції, підхід, кваліфікаційний підхід, компетентісний підхід, професійна освіта, співвідношення підходів, компетентність, кваліфікація.*

Постановка проблеми. Останнім часом одним із ключових напрямів реформування української вищої школи є відхід від традиційної дисциплінарної (знанневої) моделі навчання до більш адаптивної до проблем сучасного суспільства – компетентісної. Тому постає необхідність проведення порівняльного аналізу двох основних підходів, кваліфікаційного і компетентісного, які на даний момент представлені в системі вітчизняної освіти.

Аналіз актуальних досліджень. Ускладнення функцій педагогічної праці в системі сучасної освіти актуалізує необхідність покращення якості підготовки педагогічних кадрів. Аналіз наукової літератури дозволяє говорити про те, що в наш час усе більшого визнання отримує компетентісна парадигма у сфері освіти. Її основу складає компетентісний підхід до організації підготовки педагогічних кадрів вищої кваліфікації. Практика підтверджує, що навчальні заклади, які займаються підготовкою педагогічних кадрів, мають ураховувати зміни, що відбуваються в сучасному світі, і те, що лише «знаннева» освіта не завжди відповідає новим вимогам кадрової політики. Аналіз теоретичних робіт, які присвячені різним аспектам підготовки педагогічних кадрів, дозволяє стверджувати, що кінцева мета освіти зміщується зі знань на компетентність.

Увага науковців до проблем компетентності пов'язана, передусім, з якісними змінами, широкомасштабними технологічними інноваціями, що відбуваються в суспільстві, економіці, промисловості. Якщо кілька десятиліть тому людина мала можливість використовувати певний набір знань, умінь, навичок протягом декількох десятиліть майже без змін, то бурхливий науковий розвиток, проникнення інформаційно-комунікаційних технологій у всі сфери людської діяльності, міграційні процеси вимагають формування в студента вищого навчального закладу не тільки набору знань, що становлять фахову основу спеціальності, а й формування професійно значущих якостей і здатностей особистості.

Криза «знанневої» парадигми, недостатність тріади «знання – уміння – навички» для характеристики якості сучасної вищої освіти передбачає необхідність запровадження компетентнісного підходу як засобу відновлення порушеної рівноваги між освітою, запитами суспільства та реальними потребами ринку праці. Соціальні зміни вносять значні корективи до професіограми сучасного педагога, у визначення вимог до його підготовки, особистісних та професійних якостей. Показником якісної освіти сьогодні стають не лише знання, тобто те, що знає майбутній спеціаліст, але й те, як він здатний діяти в нестандартних професійних ситуаціях. Для опису очікуваного результату професійної підготовки дослідники звертаються до категорії «компетентність», яка проявляється в компетенціях спеціаліста, що завершив певний ступінь освіти.

Мета статті – визначити співвідношення кваліфікаційного і компетентнісного підходів у вищій професійній освіті.

Методи дослідження: теоретичні, емпіричні, статистичні.

Виклад основного матеріалу. У наш час спостерігається тенденція переходу від кваліфікаційного підходу в професійній освіті до компетентнісного, тобто в русі від поняття «кваліфікація» до поняття «компетенція». Подрібнення виробничих функцій замінюється їх цілісним системним «пред'явленням». Взаємозалежність робітників поступається персоналізацією задач. «Частіше за все підприємцям потрібна не кваліфікація, яка, на їх погляд, асоціюється з умінням здійснювати ті чи інші операції матеріального характеру, а компетентність, яка розглядається як своєрідний «коктейль» навичок, властивих кожному індивіду, у якому поєднуються кваліфікація, соціальна поведінка, здатність працювати у групі, ініціативність та любов до ризику» [3, 121].

Сьогодні центр уваги в навчанні перемістився зі сфери предметних знань до області засвоєння методів самостійного здобуття нових знань у будь-якій сфері людських знань. Ця тенденція виражається в тому, що посилення когнітивних та інформаційних основ у сучасному виробництві не вписується в традиційне поняття професійної кваліфікації. Це аж ніяк не веде до витіснення явища і категорії кваліфікації, але це робить кваліфікацію

недостатньо адекватним заходом для проектування результатів вищої освіти. Вітчизняні дослідники розглядають кваліфікацію як відповідність освітньому стандарту, образно називаючи її «педагогічним Макдональдсом»: у будь-якому місці світу є ресторан швидкого харчування, і там будь-хто отримає стандартний набір продуктів. Якщо для кваліфікації важлива сукупність якихось характеристик, то для компетентності важливо особистісне начало, усвідомлення себе в якості компетентного фахівця, здатного на більше, ніж це визначено твоєю стандартною кваліфікацією.

До останнього часу акцентувалась увага на кваліфікації спеціаліста. Термін «кваліфікація» передбачав сукупність професійних знань і вмінь, які є необхідними для виконання функцій у вибраній професійній сфері [7]. Проте в наш час відбувається розмежування понять «кваліфікація» і «компетентність». Останній термін в основному використовують для відображення достатньо високого рівня кваліфікації і професіоналізму спеціаліста. Компетентність слід розглядати як важливий показник підготовленості майбутнього вчителя до виконання професійних функцій, характеристику рівня його кваліфікації і професіоналізму.

В основі терміна «кваліфікаційний підхід» лежить поняття «кваліфікація». До недавнього часу всі форми роботи, пов'язані з підготовкою кадрів, оцінкою професійної компетентності спеціаліста пов'язувалися з поняттям «кваліфікація».

Кваліфікаційний підхід до підготовки кадрів полягає у формуванні певних знань у студента, які в майбутньому зроблять успішною його професійну діяльність. Безумовно, важливість наявності знань, особливо професійних знань, важко переоцінити. Але поряд із тим є розуміння того, що одних тільки знань недостатньо, що знання мають властивість застарівати, що кожна людина використовує свої знання в силу свого досвіду, особистісних якостей, соціальних умов та багатьох інших факторів.

У зв'язку з цим, не применшуючи важливості знанневого, або кваліфікаційного підходу, доводиться вести пошуки нового підходу в системі освіти, при якому знання будуть основою, на якій розвивається особистість та формується професіонал, якого потребує сучасне суспільство. Отже, знання будуть мобільними, постійно оновлюваними. З появою нової освітньої парадигми «освіта впродовж життя» виникла гостра необхідність перегляду освітньої системи з уміння видавати суму знань на вміння навчити процесу регулярної актуалізації знань, навчити алгоритмам пошуків сучасних знань.

Кваліфікаційний підхід передбачає зв'язок професійної освітньої програми з об'єктами праці, співвідноситься з їх характеристиками, але при цьому не враховуються здібності, готовність і знання, оптимально пов'язані з діяльністю людини. Компетентнісний підхід має дещо іншу спрямованість. Якщо кваліфікація означає переважання реальної діяльності в стійких профе-

сійних полях та алгоритмах, то компетентність відповідає вимогам нечітких професійних меж, динаміці професій, руйнуванню професійної скрутості.

Основою нової освітньої парадигми виступає компетентнісний підхід до організації навчання студентів та їх професійної підготовки в умовах вищої педагогічної школи. Його призначення полягає у приведенні освіти у відповідність з новими умовами і перспективами, забезпеченні стратегічної установки освіти на адекватність.

Поняття «підхід» у науковій літературі трактується як спрямованість на різні аспекти навчального процесу, становлення особистості майбутнього фахівця. Будь-який підхід поєднує в собі вихідні поняття, принципи та технології педагогічного процесу [5, 116].

Теоретичним обґрунтуванням компетентісного підходу до навчання займалися В. Болотов, І. Зимня, Л. Кондрашова, В. Серіков та ін. І. Зимня когнітивною основою компетентісного підходу вважає наукові знання [4]. В. Серіков віддає перевагу не знанням, а особистісним компетентностям [1]. І. Федоров, В. Шадріков диференціюють наукові знання і компетенції, але при такому трактуванні компетентісного підходу протиставляють пізнання і практику як два боки одного процесу засвоєння дійсності.

Під компетентісним підходом до організації навчального процесу Л. Кондрашова [5, 377] розуміє методологічну спрямованість професійної підготовки на особистість майбутніх педагогів, що дозволяє забезпечити відповідність знань, умінь, навичок і досвіду студентів реальному рівню труднощів виконуваних ними завдань та вирішуваних проблем у ситуаціях їх професійного зростання. Цей підхід спрямований забезпечити перехід від парадигми навчання, у межах якої студент є «об'єктом навчальних дій», до парадигми педагогічного процесу, що передбачає створення середовища саморозвитку та професійного становлення майбутніх педагогів.

Головний сенс компетентісного підходу до організації навчання полягає в ідеї цільової орієнтації професійної підготовки на особистість, її можливості, схильності, здібності та професійні установки, забезпечення структурної перебудови індивідуального життєвого та професійного досвіду студента як механізму оволодіння ним вибраною професією.

Компетентнісний підхід забезпечує перетворення теоретичних орієнтацій на вчинки, доведення професійних дій до рівня професійної поведінки та характеризується активністю професійної позиції і творчим стилем діяльності, єдністю професійних знань, їх емоційним засвоєнням, здібністю до творчого вирішення професійних завдань.

Основу компетентісного підходу до навчального процесу складає активна позиція студента. Смыслові установки людини формуються лише в діяльності, в її справах і вчинках. О. Леонтьєв [6] віддавав перевагу суттєвому віддзеркаленню у свідомості майбутнього фахівця відношення мотиву навчальної діяльності до мети дії. Знання, уміння й навички, що

набувають студенти на навчальних заняттях, повинні стати «значенням для мене», тобто набути особливого сенсу. Ще Л. Виготський [2] вважав, що особистість формується не лише під впливом педагогічної дії, але і на основі накопичення власного досвіду, осмислення та усвідомлення його значущості для професійного саморозвитку і самоствердження майбутнього фахівця в професійній діяльності.

Компетентнісний підхід до професійної підготовки майбутніх педагогів спрямований на розвиток компетентності як важливої характеристики рівня їх професіоналізму. Компетентнісний підхід встановлює відповідність знань умінням, забезпечуючи цілісну здатність майбутнього вчителя і його готовність вирішувати професійні проблеми у конкретних та нестандартних практичних ситуаціях навчальної або педагогічної діяльності. Цей підхід забезпечує подолання формалізму, відриву теорії від практики, перехід знань у ціннісні орієнтації, додає особливої сутності освітньому процесу, стимулює зростання професійних якостей, необхідних для успішного виконання професійних функцій.

Компетентнісний підхід дозволяє:

- перейти в професійній освіті від її орієнтації на відтворення знань до використання та організації знань;
- зняти диктат об'єкту (предмету) праці (але не ігнорувати його);
- покласти в основу міждисциплінарно-інтегровані вимоги до результату освітнього процесу;
- поєднати мету з ситуаціями застосування знань у професійній діяльності;
- орієнтувати діяльність на різноманітні професійні (педагогічні) і життєві ситуації.

На основі аналізу наукової літератури, співвідношення кваліфікаційного й компетентнісного підходів у навчанні можна представити наочно в табл. 1.

Таблиця 1

Співвідношення кваліфікаційного і компетентнісного підходів

<i>Кваліфікаційний підхід</i>	<i>Компетентнісний підхід</i>
1. Варіативність (глибина теми); результати розрізняються в різних навчальних групах.	1. Проектування результату (мета, завдання, релевантні критерії оцінювання; вимірюваність; стійкість).
2. Заданість тривалості (незалежно від індивідуальної «розмірності навчального кроку»).	2. Варіативність тривалості (гнучкі вимоги для кожного; облік індивідуального «ритму»).
3. Оцінювання, що відповідає нормі (нормативно орієнтоване); оцінюються знання, але не можливості й досягнення.	3. Оцінювання, що відповідає критеріям (критеріально-орієнтоване).
4. Знання, нормовані у вигляді конкретних «заданостей» або ступенів	4. Вимір базується на заданому стандарті при однозначних критеріях

Серед найбільш значущих структурних компонентів компетентнісного підходу можна виділити:

– ідеї загального й особливого розвитку, сформульовані у світлі концепцій розвивальної та особистісно-орієнтованої освіти;

– домінування в його змісті «компетентності» та «компетенцій» як важливих базових понять;

– новизну поставленої мети, що проявляється у прогнозуванні очікуваних результатів освітнього процесу через конкретизацію не стільки знань, умінь і навичок, скільки нових можливостей студентів;

– організацію активної діяльності за допомогою використання різних навчальних технологій на новому змісті (конкретних навчальних предметів, проектному способі діяльності);

– діагностику процедури рефлексії, за допомогою яких здійснюється фіксація та моніторинг проміжних результатів, динаміка компетентності як сукупності когнітивних, інформаційних, комунікативних, спеціальних та аутопсихологічних її складників.

При компетентнісному підході перше місце займає не тільки інформованість студента в тій чи іншій сфері наочних знань, а й здатність упоратися з багаточисельними професійними проблемами.

У межах компетентнісного підходу в центрі уваги навчального процесу виступає не наочно-знаннєва спрямованість, а переважно особисто-діяльнісна, соціальна і творча, що відповідає міждисциплінарно-інтегрованим вимогам до результату освітнього процесу, орієнтованого на формування компетентності, а не на відтворення засвоєної інформації.

Реалізація компетентнісного підходу в навчальному процесі забезпечує розвиток у майбутніх фахівців інтегральних характеристик особистості, що є важливими показниками рівня їх професіоналізму й готовності до виконання професійних функцій.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Основними недоліками кваліфікаційного підходу до навчання кадрів можна назвати зв'язок навчання з об'єктами, предметами праці, співвіднесення з формальними характеристиками, невідповідність того, які здібності, готовність, знання і відносини оптимально пов'язані з даним видом діяльності; у межах цього підходу не описані вимоги до результатів праці, не розроблені критерії успішності фахівця.

Усунути недоліки кваліфікаційного підходу допоможе компетентнісний підхід, який сформує в системі професійної освіти саме ті професійні компетенції, які необхідні для здійснення успішної професійної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Болотов В. А. Компетентностная модель : от идеи к образовательной программе / В. А. Болотов, В. В. Сериков // Педагогика. – 2003. – № 10. – С. 9–14.
2. Выготский Л. С. Педагогическая психология / Лев Семенович Выготский. – М. : Педагогика-Пресс, 1999. – 536 с.

3. Доклад международной комиссии по образованию, представленной ЮНЕСКО «Образование : скрытое сокровище». – М. : ЮНЕСКО, 1997. – 213 с.

4. Зимняя И. А. Педагогическая психология : учеб. [для вузов] / Ирина Алексеевна Зимняя. – М. : Логос, 2001. – 384 с.

5. Кондрашова Л. В. Превентивная педагогика : учеб. пособ. /Лидия Валентиновна Кондрашова. – К. : Вища шк., 2005. – 231 с.

6. Леонтьев А. А. Педагогическое общение / Алексей Алексеевич Леонтьев. – М. : Знание, 1979. – 46 с.

7. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. [для студ. вищ. пед. закл. освіти] / Михайло Миколайович Фіцула. – К. : Видавничий центр «Академія», 2000. – 554 с.

РЕЗЮМЕ

Семёнова О. А. Соотношение квалификационного и компетентностного подходов в высшем профессиональном образовании.

Целью данной статьи является определение соотношения квалификационного и компетентностного подходов в сфере высшего профессионального образования. В работе использовались теоретические, эмпирические и статистические методы исследования. Результаты исследования заключаются в оценке недостатков и преимуществ квалификационного и компетентностного подходов. Практической ценностью исследования является тщательный анализ и определение преимуществ компетентностного подхода над квалификационным. Поскольку квалификационный подход не в полной мере соответствует современным требованиям, устранить его недостатки поможет компетентностный подход.

Ключевые слова: компетенции, подход, квалификационный подход, компетентностный подход, профессиональное образование, соотношение подходов, компетентность, квалификация.

SUMMARY

Semenova O. The ratio of the qualification and competency-based approaches in higher professional education.

The purpose of this article is to determine the ratio of the qualification and competency-based approaches in higher professional education. In this article the following research methods are used: theoretical – study of scientific and methodological literature on the research problem, analysis of normative documents of higher education institutions, the method of theoretical analysis and synthesis at all stages of work; empirical – focused pedagogical observation, the study of the performance of students, rating, analysis of pedagogical activity of teachers of higher education institutions and private educational activities, experimental methods; statistical – quantitative and qualitative processing of the results of the pedagogical experiment, methods of mathematical statistics to confirm the hypotheses, reliability and validity of the obtained results, their interpretation.

The results of the study are the assessment of the advantages and disadvantages of qualification and competency-based approaches. The qualification approach to training teachers is to form certain knowledge of the student, which will help him make a successful professional career in the future. But we must admit that there is an understanding that knowledge alone is insufficient, that knowledge has a tendency to become outdated that each person uses his knowledge because of his experience, personal qualities, social conditions and many other factors. The competency-based approach to the training of future teachers is aimed at developing competence as the most important characteristics of the level of their professionalism. The competency-based approach establishes conformity of knowledge, skills, providing a holistic ability of future teachers and their readiness to solve professional problems in

specific and non-standard practical situations, educational or teaching activities. The basis of the competency-based approach to the educational process is an active position of the student. Practical value of the study is a thorough analysis and definition of the benefits of the competency-based approach above qualification approach. As far as the qualification approach does not fully match modern requirements, the competency-based approach will help to resolve its disadvantages, and it will form in the system of professional education those competencies, which are necessary for successful professional activity.

Key words: *competence, qualification, approach, qualification approach, competency-based approach, professional education, competency, ratio of approaches.*